

Henryk Skorowski

Otwarcie konferencji

Studia Prymasowskie 4, 17-20

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. HENRYK SKOROWSKI

OTWARCIE KONFERENCJI

Prymasi Polski a przemiany demokratyczne w Polsce

Jest mi ogromnie miło, że w imieniu Jego Magnificencji Księdza Rektora prof. Ryszarda Rumianka, jako prorektor UKSW, mogę otworzyć dzisiejszą konferencję naukową: *Prymasi Polski a przemiany demokratyczne w Polsce* zorganizowaną przez Ośrodek Dokumentacji i Studiów nad Osobą i Nauczaniem Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Kościół przez wieki zawsze był i jest obecny w życiu publicznym. Obecność ta jest prostą konsekwencją jego posłannictwa. Najogólniej bowiem można powiedzieć, że podstawową drogą Kościoła jest człowiek. Podkreśla to między innymi Jan Paweł II: „Kościół nie może odstąpić człowieka, którego los to znaczy wybranie i powołanie, narodziny i śmierć, zbawienie lub odrzucenie w tak ścisły i nierozzerwalny sposób zespolone są z Chrystusem. A jest to równocześnie przecież każdy człowiek na tej planecie, człowiek w całej tej niepowtarzalnej rzeczywistości bytu i działania, świadomości, woli, sumienia i serca. Człowiek, który – każdy z osobna (gdyż jest właśnie osobą) ma swoją własną historię życia, a nade wszystko swoje własne dzieje duszy. Człowiek w całej prawdzie swego istnienia i bycia osobowego i zarazem wspólnotowego i zarazem społecznego – w obrębie własnej rodziny, w obrębie tylu różnych społeczności, środowisk, w obrębie swojego narodu czy ludu (a może jeszcze tylko klanu lub szczepu), w obrębie całej ludzkości – ten człowiek jest pierwszą drogą, po której winien kroczyć Kościół w wypełnianiu swojego posłannictwa”¹.

Głębsza analiza przytoczonej wypowiedzi Jana Pawła II pozwala w sposób pełny zdefiniować istotę misji Kościoła. Pierwszym elementem tej definicji jest stwierdzenie, że drogą Kościoła jest każdy człowiek. Jest to zawsze człowiek – osoba mająca swoją niepowtarzalną godność. Papież jednak w przytoczonej wypowiedzi głębiej dookreśla ową misję Kościoła ukierunkowaną na człowieka. Jest nią służba zbawieniu człowieka. W tym miejscu dotykamy jeszcze jednego elementu w zakresie podstawowej misji Kościoła w ujęciu Jana Pawła II. Jest nią

¹ Jan Paweł II, Encyklika *Redemptor hominis*, 14.

podkreślenie potrzeby widzenia i ujęcia człowieka w całym kontekście życia osobowego, wspólnotowego, społecznego, tzn. w całym kontekście sytuacji polityczno-społeczno-gospodarczo-kulturowej. Ten kontekst bowiem jest rzeczywistością przestrzenią funkcjonowania człowieka. Jeśli zatem celem misji Kościoła jest służba zbawieniu człowieka, to Kościół wierny temu posłannictwu nie może być obojętny na wielorakie warunki bytowania człowieka. Tu też znajduje swoje uzasadnienie aktywna obecność Kościoła w życiu publicznym, przy czym nie chodzi o prowadzenie gospodarki, kierowanie sprawami życia społecznego, zajmowanie się działalnością polityczną, ale o ocenę rzeczywistości polityczno-społeczno-gospodarczo-kulturowej oraz przygotowanie człowieka do tworzenia tej rzeczywistości na miarę jego wielkości i godności. Ta aktywna obecność Kościoła w życiu publicznym ma zatem z jednej strony wymiar nauczania w zakresie szeroko rozumianej problematyki społecznej, z drugiej zaś konkretnej działalności. Dotyczy także polskiej rzeczywistości.

We współczesnej historii Polski 1989 rok zapisał się jako czas wielkiego przełomu. Po wyborach czerwcowych nastąpiły w kraju gwałtowne przemiany demokratyczne obejmujące swym zasięgiem wiele dziedzin życia publicznego. Przede wszystkim są to przemiany na płaszczyźnie politycznej. Najogólniej rzecz ujmując istotą tych przemian jest proces przechodzenia od państwa typu totalitarnego do państwa demokratycznego, od dyktatury do tzw. państwa prawa, od państwa programowo ateistycznego do państwa neutralnego światopoglądowo. Inaczej mówiąc chodzi tu o nowy kształt państwa odmienny od dotychczasowego jego charakteru oraz sposobu sprawowania władzy.

Przemiany te wydają się być podstawowymi przemianami demokratycznymi w całym procesie transformacji, a tym samym w sposób zasadniczy warunkującymi przemiany demokratyczne w innych płaszczyznach.

Zaistniałe po 1989 roku przemiany demokratyczne dokonują się także na płaszczyźnie społecznej. Prowadzą one niewątpliwie do wzbogacenia życia społecznego o nowe wymiary stwarzania poszczególnym osobom i wspólnotom rzeczywistej przestrzeni ich aktywności i realizacji własnej podmiotowości. Inną zasadniczą płaszczyzną polskich przemian demokratycznych jest płaszczyzna gospodarcza. Dotyczy ona w swej najgłębszej istocie samego ustroju gospodarczego, zagadnienia własności, aktywności człowieka w tej płaszczyźnie, problematyki pracy itp. W ten sposób po wielu latach powrócono w gospodarce do kierowania się właściwymi jej prawidłami, a sama gospodarka stała się przestrzenią autentycznej ludzkiej aktywności i osobistego zaangażowania. Ostatnią wreszcie płaszczyzną polskich przemian demokratycznych jest płaszczyzna kulturowa. Nowa rzeczywistość kulturowa miała w ten sposób stać się także przestrzenią właściwego funkcjonowania człowieka i grup społecznych. Pojawiło się

w tym zakresie wiele pozytywnych zjawisk, jak np. zniesienie cenzury, powszechny dostęp do środków społecznego przekazu, rzeczywisty dostęp do wielorakich wartości własnego środowiska kulturowego.

Wspomniane powyżej dzisiejsze demokratyczne przemiany polityczno-społeczno-gospodarczo-kulturowe są konsekwencją wielu lat walki ludzi i wielorakich wspólnot ze zbrodniczym systemem, który nie tylko poniżał człowieka w jego godności, ale także niszczył wszystkie struktury normalnie funkcjonującego państwa. Kościół katolicki w Polsce aktywnie uczestniczył w tej walce o demokratyczną rzeczywistość, która opierałaby się na szacunku dla godności człowieka; był bowiem zawsze obecny w życiu publicznym w czasach PRL. Można powiedzieć, że w tym okresie odegrał on szczególną rolę, inną niż w innych państwach komunistycznych.

Aktywnie uczestniczył w walce o prawa człowieka, o poszanowanie godności osoby ludzkiej jako podmiotu życia społecznego, o zachowanie kultury narodowej. Można powiedzieć, że Kościół w tym okresie oprócz roli religijnej odgrywał także rolę opozycji politycznej. Pozostał także jedyną niezależną instytucją, w której przez ten czas znajdowały schronienie i wsparcie wszelkiego rodzaju ruchy i grupy opozycyjne. Kościół w Polsce odegrał także bardzo istotną rolę w formowaniu społeczeństwa obywatelskiego w okresie powstawania niezależnych instytucji politycznych zarówno przez swoje nauczanie społeczne, jak i określone formy działania. Wielką w tym zasługą pasterzy Kościoła w tym szczególnych jego przewodników jakimi byli wielcy Prymasi Polscy: kardynał Stefan Wyszyński i kardynał Józef Glemp.

W tym kontekście należy widzieć ważność i aktualność obecnej konferencji zorganizowanej przez Ośrodek Dokumentacji i Studiów nad Osobą i Nauczaniem Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Głównym przedmiotem konferencji będzie próba odpowiedzi na pytanie: jaką rolę odegrali dwaj Wielcy Prymasi – przewodzący Kościołowi w Polsce w przygotowaniu i przeprowadzeniu demokratycznych przemian i formowaniu społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. W tym miejscu godzi się przypomnieć, że Kościół pod przewodnictwem wspomnianych Wielkich Prymasów po protestach środowisk, głównie inteligenckich, przeciwko zmianom w konstytucji oraz po wydarzeniach czerwca 1976 roku związanych głównie z protestem robotników, coraz bardziej odchodził od swej typowo politycznej funkcji. Wynikało to z faktu, że rolę tę zaczęła przejmować kształtująca swój program i struktury opozycja polityczna. Nie oznacza to, że Kościół wycofał się z życia publicznego. Zmieniła się jedynie jego rola. Można powiedzieć, że Kościół przez swoje nauczanie i działanie zaczął tworzyć przestrzeń nie tylko dla opozycyjnych działań politycznych przez fakt poszerzania sfery wolności, ale także budzić poczucie

podmiotowości społeczeństwa. Było to działanie na rzecz formowania społeczeństwa obywatelskiego.

W tym miejscu podkreślić należy, że organizatorzy konferencji podejmują zagadnienie jakościowo ważne w płaszczyźnie politycznej, społecznej i historycznej. Próba odpowiedzi na pytanie o rolę Wielkich Prymasów Polski w formowaniu społeczeństwa obywatelskiego i demokratycznego w Polsce jest zagadnieniem jakościowo ważnym, ważnym także z tego względu, że zbyt łatwo idą dziś w zapomnienie konkretne ich działania na rzecz demokratycznej rzeczywistości w Polsce. Bardzo mocno należy także podkreślić, że autorzy konferencji podejmują zagadnienie zupełnie nowatorskie. Owa nowatorskość ujawnia się w oczywistym fakcie, że do dziś nie ma całościowego ujęcia ten problem. W tym sensie z całą odpowiedzialnością można powiedzieć, że organizatorzy konferencji podejmują zagadnienie jakościowo ważne, znaczącej rangi historyczno-społeczno-religijnej.

Już w tym miejscu w imieniu władz Uniwersytetu pragnę podziękować za przygotowanie niniejszej konferencji. Podziękowania te składam na ręce dyrektora Ośrodka Dokumentacji i Studiów nad Osobą i Nauczaniem Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Jego Ekscelencji biskupa prof. Andrzeja Dziuby.

Wszystkim referentom, uczestnikom i gościom życzę owocnych obrad i miłego pobytu w murach naszego Uniwersytetu.